

GEJZA OLAS

VÝVOJ OBYVATELSTVA HORNÉHO POŽITAVIA V ROKOCH 1869—1970

Gejza Olas: The Population Development of the Upper Žitava River Course in the Years of 1869—1970. Geogr. Čas., 28, 1976, 4; 3 fig., 3 tab., 25 rfs.

The study presents an analysis of the population development of the upper Žitava river course beginning from the first census of inhabitants (1869) to the last one (1970). The statistical data were prepared on the basis of results of regular censuses of inhabitants for the given period. The analysis is completed by statistical tables and graphic material. The presented study is part of a complex geographical analysis of inhabitants of the studied territory, made by the author within the frame of his own research in the upper Žitava river course.

Spolahlivé údaje o počte obyvateľstva obcí horného Požitavia máme až z roku 1869, keď sa konalo prvýkrát — chápané v dnešnom zmysle slova — na vedeckých základoch založené sčítanie ľudu v bývalom Uhorsku, súčasťou ktorého bolo aj Slovensko, teda aj naše skúmané územie. Neúplné súpisy obyvateľstva sa konali už aj predtým a prvé sčítanie všetkého obyvateľstva sa uskutočnilo v bývalom Uhorsku až za vlády Jozefa II. v rokoch 1785—1787. Avšak, ako to konštatuje aj J. Hanzlík (9, 10), výsledky tohto prvého sčítania, ako aj ostatných sčítaní v rokoch 1805, 1828, 1850 a 1857 boli pôvodne publikované len súhrnne podľa žúp, a nie podľa obcí, a ich rekonštrukcia môže byť pre dané územia len približná. Je pravda, že v blízkej minulosti v roku 1960 na základe archívneho materiálu uloženého vo Viedni Maďarský štatistický úrad v Budapešti vydal jozefínske sčítanie podľa obcí, nie je to však úplné, keďže údaje pre niektoré župy sa nezachovali a chýbajú medziiným aj o Tekovskej župe, ktorej súčasťou bola väčšia časť horného Požitavia.

V období medzi niektorými sčítaniami ľudu nastali aj určité administratívne zmeny. Viac obcí horného Požitavia, ktoré v roku 1869 tvorili samostatnú obec, boli neskôr zlúčené s inou obcou, ako napr. Kňazice a Žitavce po ich zlúčení Žitavany alebo Tesáre a Mlyňany po ich zlúčení Tesárske Mlyňany atď. Štatistický materiál podľa obcí v práci je upravený podľa administratívneho rozdelenia skúmaného územia k 1. 12. 1970.

Príslušný štatistický materiál sústreďujem z prameňov získaných na Slovenskom štatistickom úrade v Bratislave, na Okresnom oddelení Slovenského štatistického úradu v Nitre, resp. v Štátnom archíve. Vývoj obyvateľstva horného Požitavia z dôvodov politicko-geografických a ekonomických členením

do troch etáp, ktoré zhruba zodpovedajú politicko-geografickým zmenám na skúmanom území (1869—1921, 1921—1950, 1950—1970).

Skúmaním vývoja obyvateľstva väčších alebo menších území sa u nás zaoberá viac odborníkov. Z geografov otázkami vývoja obyvateľstva Slovenska, resp. jeho častí sa najčastejšie zaoberá J. Hanzlík (7, 8, 9, 10, 11). Pohyb obyvateľstva ČSSR za roky 1960—1969 analyzuje O. Bašovský (1). Veľkú pozornosť venuje štúdiu vývoja obyvateľstva Slovenska, resp. ČSSR J. Svetoň (17, 18, 19, 20, 21, 22). Význam jeho štúdií spočíva predovšetkým v tom, že prispievajú k objasneniu hlavných príčin demografického vývoja na území dnešného Slovenska ako celku. Vývoj obyvateľstva okresu Bruntál analyzuje L. Fialka (6). Z ďalších odborníkov, ktorí sa zapodievať skúmaním obyvateľstva hlavne na úseku vývoja treba vyzdvihnúť ešte práce A. Boháča (2), F. Bokesa (3, 4), Z. Pavlíka (16) a iných.

VYMEDZENIE SKÚMANÉHO ÚZEMIA

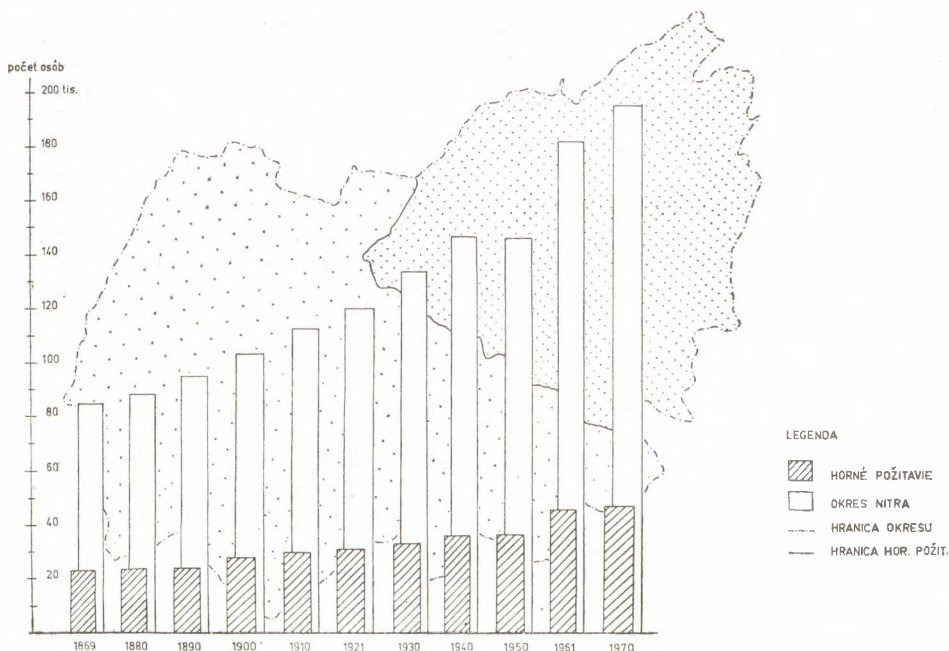
Horné Požitavie sa nachádza na S až SV Nitrianskeho okresu, ktoré zhruba zodpovedá územiu bývalého Zlatomoravského okresu. Povodie horného Požitavia svojim severovýchodným výbežkom v pramennej oblasti Žitavy zabieha do katastrálneho územia Malej a Veľkej Lehoty, ktoré hospodársky už inklinujú k Pohroniu a politicko-administratívne patria do Žiarskeho okresu, a preto ich nepričleňujeme k hornému Požitaviu. K hornému Požitaviu však pričleňujeme na V obec Čaradice, ktorej katastrálne územie je iba sčastí na území povodia, ale po kultúrno-spoločenskej a ekonomickej stránke viac alebo menej inklinuje k Zlatým Moravciam ako k centru horného Požitavia a administratívne patrí do Nitrianskeho okresu. Rozloha skúmaného územia je 536,94 km², čo predstavuje z rozlohy okresu 37,2 %.

ANALÝZA VÝVOJA OBYVATEĽSTVA

Na začiatku sledovaného obdobia, t. j. k 31. 12. 1869 žilo na študovanom území 23 338 osôb a po posledné sčítanie, t. j. k 1. 12. 1970 tento počet vzrástol na 47 392 osôb, čiže na 203,06 %. Teda počet obyvateľstva sa zväčšil za sledované obdobie o 24 054 osôb. Celkový prírastok obyvateľstva v hornom Požitaví je výsledkom zložitého procesu, v ktorom prvoradú úlohu hrali prirodzený prírastok a migračné procesy. Pre nedostatok zachovaného štatistického materiálu však tieto primárne zložky pohybu obyvateľstva nie je možné presne vyčíslit.

Podiel obyvateľstva horného Požitavia pri jednotlivých sčítaniach na celkovom počte obyvateľstva Nitrianskeho okresu, v rámci ktorého sa nachádza naše územie, znázorňuje diagram 1. Pripojený diagram svedčí o pomalom, ale pravidelnom vzraste obyvateľstva horného Požitavia. Podľa jednotlivých sčítaní ľudu väčší vzrast obyvateľstva bol zaznamenaný iba v období medzi r. 1950—1961. Na skúmanom území tento vzrast činil medzi 9. a 10. sčítaním ľudu 8 757 osôb, t. j. 23,8 %, čo je vôbec najväčší vzrast obyvateľstva medzi dvoma sčítaniami za celé skúmané obdobie v hornom Požitaví. Podiel skúmaného územia na celkovom počte obyvateľstva okresu Nitra pri prvom sčítaní bol

PODIEL HOR. POŽITAVIA NA VÝVOJI OBYVATEĽSTVA NITRIANSKEHO OKRESU

Obr. 1. Podiel horného Požitavie na vývoji obyvateľstva Nitrianskeho okresu

27,62 % a pri poslednom sčítaní tento podiel klesol na 24,45 %, z toho vidíme, že celkový počet obyvateľstva Nitrianskeho okresu rástol za posledných 100 rokov o niečo rýchlejšie ako počet obyvateľstva horného Požitavie. Na tomto celookresnom raste obyvateľstva má veľký podiel predovšetkým okresné mes-

Tabuľka 1

Vzrast obyvateľstva horného Požitavie, okresu Nitra a mesta Nitra v rokoch 1869—1970 medzi jednotlivými sčítaniami ľudu

Intercezálne obdobie	Horné Požitavie		Okres Nitra		Mesto Nitra	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
1869—1880	133	0,5	3 018	3,5	1 342	12,3
1880—1890	1 426	6,0	7 681	8,7	1 542	12,6
1890—1900	2 308	9,2	8 277	8,6	1 392	10,1
1900—1910	2 371	8,7	8 933	8,6	1 250	8,2
1910—1921	1 952	6,5	8 386	7,4	2 699	16,4
1921—1930	2 046	6,4	12 704	10,5	2 185	11,3
1930—1940	3 101	9,2	13 395	10,0	1 306	6,1
1940—1950	58	0,1	-1 826	-1,2	3 417	15,1
1950—1961	8 757	23,8	35 546	24,5	8 244	31,7
1961—1970	1 902	4,1	13 186	7,3	10 803	31,5
1869—1970	24 054	103,0	109 300	129,3	34 160	313,5

Tabuľka 2

Počet obyvateľstva obcí horného Požitavia v rokoch 1869 až 1970

Obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1940	1950	1961	1970
Beladice	319	305	293	299	290	258	270	291	604	854	871
Čaradice	518	576	583	604	700	664	659	713	661	763	735
Červený Hrádok	372	347	383	399	470	500	534	614	611	686	636
Čierne Kľačany	376	426	429	526	548	630	688	836	857	891	1024
Hostie	614	648	692	799	924	959	963	950	1062	1244	1287
Hosťovce	354	407	427	445	500	576	604	562	585	737	749
Choča	339	277	339	398	395	443	467	562	613	685	651
Chrášťany	536	604	607	606	647	673	773	907	865	1065	1063
Jedľové Kostoľany	1087	1008	999	1127	1186	1543	1490	1433	1350	1701	1680
Jelenec	1095	950	1089	1095	1134	1209	1309	1437	1541	1987	1910
Koliňany	755	745	806	902	934	923	1017	1167	1123	1387	1486
Kostoľany pod Tr.	430	384	413	485	574	612	623	635	629	696	723
Ladice	685	667	699	778	855	865	897	1003	995	1148	1107
Lovce	300	282	329	381	457	458	498	534	507	687	716
Machulince	409	417	395	510	559	593	624	666	680	846	931
Malé Vozokany	212	204	193	243	282	298	389	343	371	442	449
Mankovce	264	246	298	282	322	337	365	367	356	449	473
Martin n/Žit.	236	240	257	310	350	329	367	401	396	532	531
Nemčíňany	676	706	720	729	861	992	991	1067	957	1180	1129
Neverice	314	535	600	586	585	588	740	898	676	795	774
Obyce	832	844	779	851	1001	1031	1042	1254	1290	1623	1708
Skýcov	651	750	853	817	893	938	955	1040	1083	1303	1349
Sľažany	760	709	749	820	844	850	1019	1194	1202	1669	1835
Slepčany	633	541	664	759	816	831	960	974	925	1086	1090
Tesárske Mlyňany	1130	1256	1245	1364	1430	1597	1789	1895	1839	2081	1997
Topoľčianky	1334	1330	1366	1583	1602	1782	1976	2056	2162	2725	2922
Veľčice	837	828	774	808	933	974	913	991	907	1097	1093
Veľké Vozokany	440	465	431	463	471	527	540	587	529	613	571
Vieska n/Žit.	297	296	304	352	377	395	382	430	470	545	564
Volkovce	594	591	619	676	705	760	877	958	907	1264	1318
Zlaté Moravce	3136	3329	3660	4031	4503	4799	5020	5875	5872	7924	9229
Zlatno	338	315	283	300	338	363	414	436	421	449	425
Žikava	405	432	473	528	589	649	683	730	685	831	787
Žirany	924	774	898	984	983	1008	1029	1073	1122	1368	1404
Žitavany	1136	1037	1248	1365	1518	1583	1707	1796	1880	2177	2275
Horné Požitavie	23338	23471	24897	27205	29576	31528	33574	36675	36733	45490	47392

to Nitra, ktoré sa zúčastňuje na celookresnom počte obyvateľstva 23,67 %, pri prvom sčítaní, t. j. v roku 1869 tento podiel bol iba 14,47 %. Za posledných 100 rokov počet obyvateľstva Nitry vzrástol o 313,5 %. Prevažná väčšina tohto vzrastu obyvateľstva pripadá na obdobie po oslobodení, keď sa v rámci industrializácie Slovenska rozširujú aj pracovné príležitosti v Nitre, čo má za následok silnú migráciu pracovných síl z vidieka do mesta, a to nielen z vlastného okresu, ale aj z iných okresov (tab. 1). Počty obyvateľstva obcí horného Požitia via v sledovanom období podľa jednotlivých sčítaní zhŕňa tabuľka 2. Rast počtu obyvateľov obcí a častí obcí za celé sledované obdobie znázorňujem na kartodiagrame 2.

Vývoj obyvateľstva za obdobie 1869—1921

Toto obdobie s výnimkou posledných rokov spadá do obdobia Rakúsko-Uhorska, keď celé Slovensko a s ním aj skúmané územie bolo súčasťou tejto monarchie. Vývoj obyvateľstva bol za toto obdobie negatívne poznačený predovšetkým hospodárskou zaostalosťou tohto mnohonárodnostného štátu. Táto hospodárska zaostalosť plodila nedostatok práce (pracovných príležitostí) a z toho prameniaca bieda širokých pracujúcich mäs. Všetko toto podmienilo aj vysťahovalectvo za prácou, najprv v rámci štátneho územia na Dolnú zem, potom väčší rozsah nadobudlo toto vysťahovalectvo za hranice štátu. Do poslednej časti tohto obdobia spadá aj I. svetová vojna, ktorá zanechala svoje stopy na ďalšom vývoji obyvateľstva.

Všetky tieto okolnosti sa nepriaznivo prejavili aj vo vývoji obyvateľstva horného Požitia, najnižší vzrast bol zaznamenaný za prvé intercenálne obdobie, t. j. za obdobie 1869—1880, a to 0,5 % (absolútne 133). Nitriansky okres za toto obdobie vykazuje o 3,0 % väčší vzrast obyvateľstva, ktorého súčasťou je aj horné Požitavie. Väčší vzrast vo vývoji obyvateľstva zaznamenáme na konci 19. a začiatkom 20. storočia, čo je ako dôsledok čiastočného spriemyselnovania Uhorska. V skúmanej oblasti tento vzrast obyvateľstva činí za obdobie 1890—1900 8,2 %, a za obdobie 1900—1910 8,7 %. Zvýšený vzrast vykazujú aj okresné priemery. Do ďalšieho intercenálneho obdobia spadá I. svetová vojna, po nej aj rozpad Rakúsko-Uhorska a súčasne vytvorenie prvej Československej republiky. V dôsledku naďalej trvajúcej hospodárskej zaostalosti a dlhého obdobia vojny vzrast obyvateľstva v porovnaní s predchádzajúcim obdobím klesá na 6,6 %.

Za charakterizované obdobie, t. j. od roku 1869 do roku 1921 vzrástlo obyvateľstvo v hornom Požitaví o 35,0 %, obyvateľstvo okresu súčasne vzrástlo o 42,9 % a mesta Nitry o 75,5 %.

Vývoj obyvateľstva za obdobie 1921—1950

Toto obdobie spadá už do obdobia existencie prvej Československej republiky, do obdobia, tzv. slovenského štátu a vyvrcholí v druhej svetovej vojne. Hospodárske pomery na Slovensku sa príliš nezlepšili ani po rozpade Rakúsko-Uhorska a vytvorením Československej buržoáznej republiky, a to najmä v dôsledku nerovnomerného hospodárskeho vývoja v prospech českých

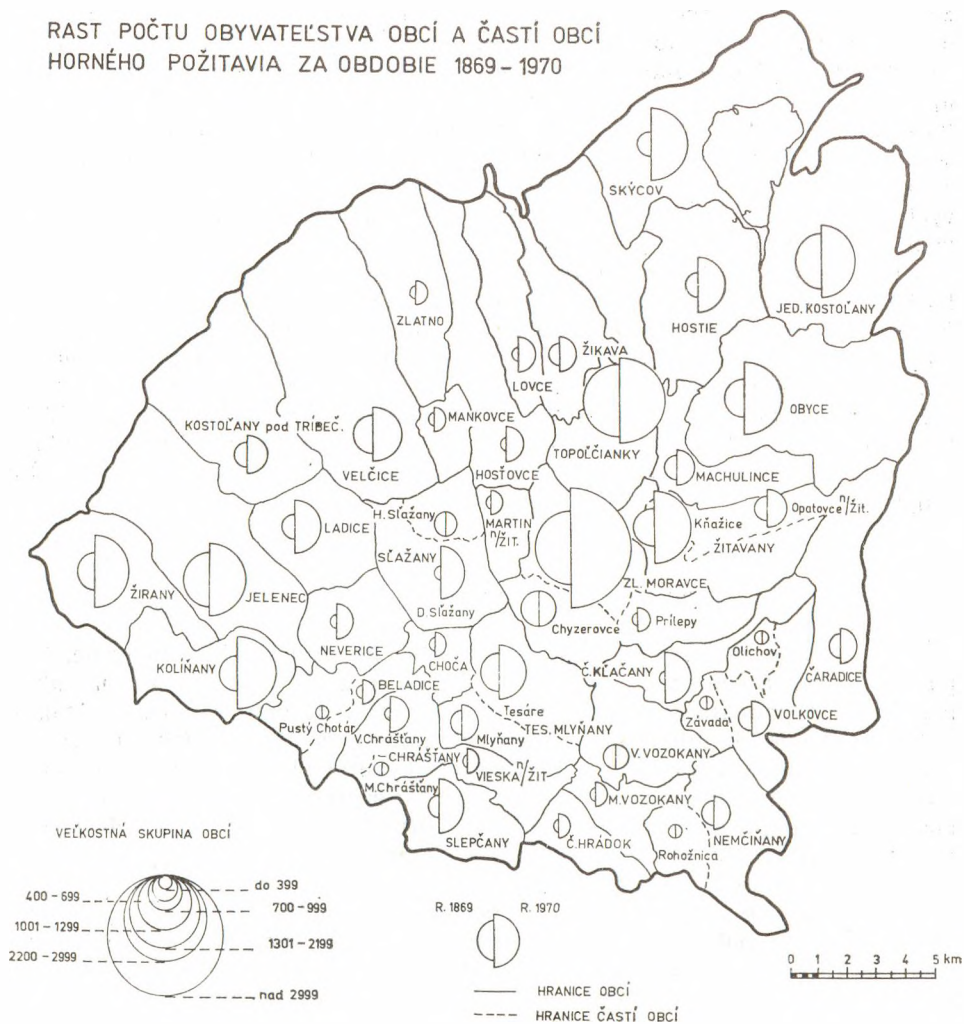
zemí. Nepriaznivá hospodárska situácia plodí veľkú nezamestnanosť a hospodárske krízy. Všetky tieto nepriaznivé okolnosti podmieňujú ďalšie vysťahovalectvo pracujúceho ľudu za prácou, a to sčasti do českých zemí a sčasti aj do zahraničia. To sa nepriaznivo prejavuje na vývoji obyvateľstva horného Požitavia, čo vidieť jednak v úbytku obyvateľstva vysťahovaním, v poklese sobášnosti a tým aj pôrodnosti. Počet vysťahovalcov tak ako aj predtým, ani za prvej Československej republiky nie je možné v skúmanej oblasti presne vyčíslieť. Za charakterizované obdobie najvyšší vzrast obyvateľstva bol zaznamenaný v hornom Požitaví v intercenzálnom období 1930—1940, a to 9,2 %, čím bol vyrovnaný najvyšší vzrast v intercenzálnom období 1890—1900 za Rakúsko-Uhorska, ktorý nebol príliš vysoký. Najnižší vzrast obyvateľstva bol dosiahnutý za intercenzálné obdobie 1940—1950, a to 0,1 %, absolútne 58 osôb, do tohto obdobia spadá II. svetová vojna, ktorá zanechala výrazné stopy na vývoji obyvateľstva v hornom Požitaví. V okresnom meradle táto situácia bola ešte horšia, vývoj obyvateľstva tu vykazuje negatívny vzrast, —1,2 %. Za celé charakterizované obdobie, t. j. zhruba za 30 rokov horné Požitavie vykazuje 16,5 % vzrastu obyvateľstva, čo je menej ako okresu Nitra ako celku (20,0 %).

Vývoj obyvateľstva za obdobie 1950—1970

Je to obdobie budovania socializmu u nás. Po druhej svetovej vojne, teda po oslobodení Sovietskou armádou v prvých rokoch prebieha rekonštrukcia národného hospodárstva a likvidácia škôd, vzniknutých vojnou. Výsledkom tejto situácie je definitívna likvidácia nezamestnanosti a vysťahovalectva, čo pozitívne začína vplývať aj na ďalší vývoj obyvateľstva. Po obnove národného hospodárstva vzniká plánovitá socialistická industrializácia, čím sa vytvárajú nové pracovné príležitosti aj v hornom Požitaví. Na vývoji obyvateľstva horného Požitavia sa to pozitívne prejavuje najmä v intercenzálnom období 1950—1961. Za toto obdobie bol zaznamenaný najväčší vzrast obyvateľstva vôbec za celé sledované obdobie, t. j. 23,8 % (absolútne 8 757 osôb). Je to zároveň aj obdobie, keď boli zaznamenané aj v celoštátnom meradle najväčšie prirodzené prírastky. Ide tu o obdobie po úspešnej obnove vojnou zničeného národného hospodárstva, o obdobie mohutného rozvoja socialistického hospodárstva.

Sľubný vzrast obyvateľstva v predchádzajúcom období silne poklesol v rokoch 1961—1970 následkom prudkého zníženia počtu narodených, keď pribudlo na skúmanom území len 4,1 % obyvateľstva (v okresnom meradle 7,3 %). Táto hodnota hodne zaostáva najmä za hodnotou predchádzajúceho obdobia, ale aj za hodnotami predchádzajúcich desaťročí, s výnimkou rokov 1869—1880 a 1940—1950, keď boli zaznamenané najnižšie vzrasty obyvateľstva za celé sledované obdobie v hornom Požitaví. Tento nízky vzrast za posledné intercenzálné obdobie je zapríčinený predovšetkým nízkou reprodukčnou mierou obyvateľstva, čo vyplýva hlavne zo zmien vo vekovom zložení obyvateľstva. Pokles vzrastu obyvateľstva v tomto období vysvetľujeme aj obmedzením počtu detí v rodine, čo úzko súvisí so zvýšením životného štandardu rodín. Ako sekundárny dôvod možno uviesť nedostatok detských výchovných zariadení, ako aj nedostatok bytového priestoru.

RAST POČTU OBYVATEĽSTVA OBCÍ A ČASŤÍ OBCÍ
HORNÉHO POŽITAVIA ZA OBDOBIE 1869–1970

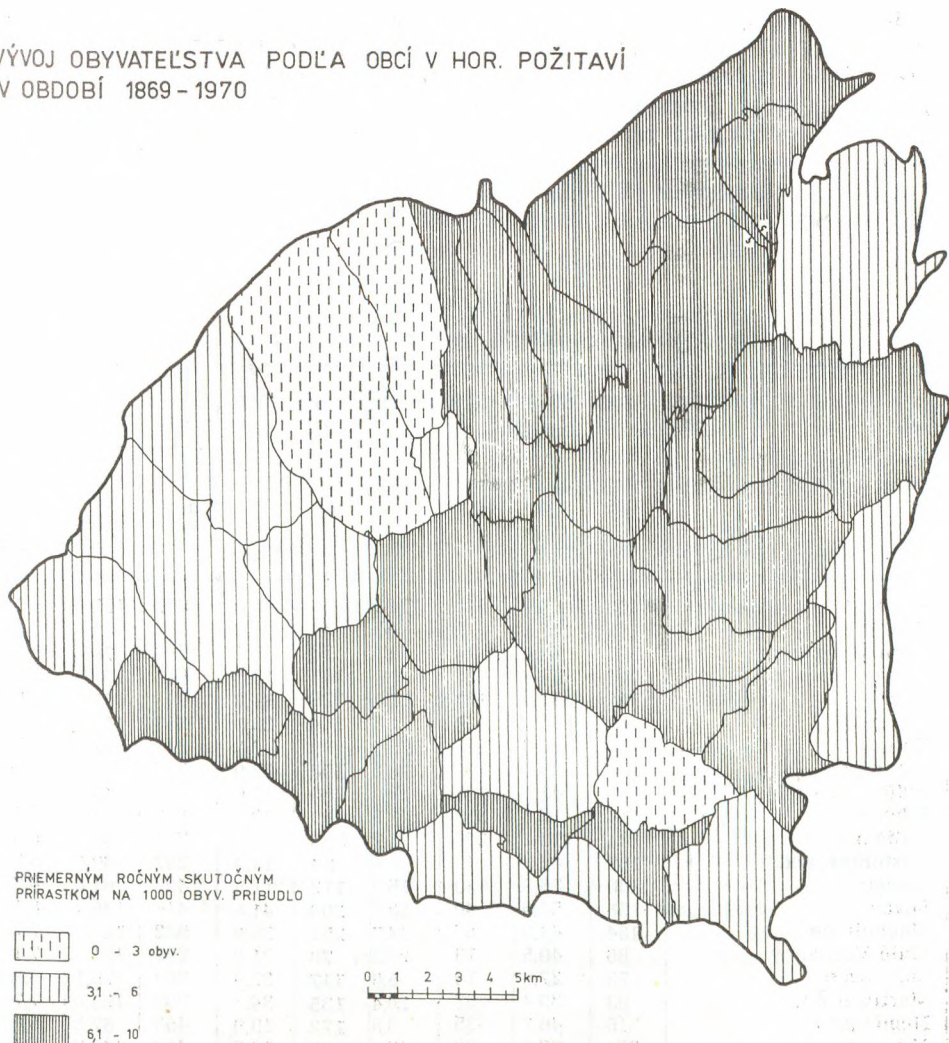

Obr. 2. Rast počtu obyvateľstva obcí a častí obcí horného Požitavie za obdobie 1869–1970.

Priemerný ročný skutočný prírastok obyvateľstva obcí za obdobie 1869–1970

Na pripojenom kartograme 3 znázorňujem vývoj obyvateľstva v skúmanej oblasti podľa obcí za celé sledované obdobie, a to podľa priemerného ročného skutočného prírastku na 1000 obyvateľov. Priemerný skutočný ročný prírastok obyvateľstva horného Požitavie za obdobie 1869–1970 sa pohybuje v rozpätí od 2,20 ‰ [Zlatno] do 9,85 ‰ [Zlaté Maravce], ročný priemer za celú oblasť je 6,8 ‰. Aby som mohol konkrétnejšie poukázať na odlišný priemerný ročný skutočný prírastok obyvateľstva za sledované obdobie, vypočítané hod-

VÝVOJ OBYVATEĽSTVA PODĽA OBCÍ V HOR. POŽITAVÍ
V OBDOBÍ 1869 - 1970

Obr. 3. Vývoj obyvateľstva podľa obcí v hornom Požitaví v období 1869—1970.

noty pre jednotlivé obce som zadelil do 3 stupňov. Pri bilancovaní tohto stavu vychádzam z hodnoty slovenského priemeru priemerného ročného skutočného prírastku obyvateľstva na Slovensku, ktorá je za roky 1869—1961 podľa J. Hanzlíka (9) 5,43‰. Podľa nášho odstupňovania na kartograme horného Požitaví táto hodnota patrí do 2. stupňa priemerného ročného skutočného prírastku obyvateľstva, teda do intervalu 3,1—6,0 na 1000 obyvateľov. Keď tento slovenský priemer premietneme do intervalu uvedeného na kartograme horného Požitaví, zistíme, že ho nedosahujú iba 3 obce, a to Zlatno, Veľké Vozokany a Veľčice, ktoré majú priemerný ročný skutočný prírastok pod 3‰. Pri zrovnávaní hodnôt jednotlivých obcí s celoslovenským priemerom okrem

uvedených obcí nedosahuje ešte tento priemer 9 obcí, ktoré teda majú nižší priemer ako 5,43 ‰, ale nad 3 ‰ (Čaradice, Červený Hrádok, Jedľové Kostolany, Jelenec, Kostolany pod Tríbečom, Ladice, Nemčiňany, Slepčany a Žirany). V 2. intervale priemerného ročného skutočného prírastku 3,1—6,0, do ktorého patrí aj slovenský priemer, patrí spolu 11 obcí skúmaného územia. Teda okrem vyššie uvedených 9 obcí ešte 2 obce, ktoré o málo presahujú slovenský priemer, a to Mankovce (5,67 ‰) a Tesárske Mlyňany (5,54 ‰). Najviac obcí (21) skúmaného územia patrí do 3. intervalu, 6,1—10,0, ktoré už viac presahu-

Tabuľka 3
Vzrast obyvateľstva obcí horného Požitavia

Obce	1869—1921		1921—1950		1950—1970		1869—1970		Priem. ročný sk. prír. na 1000 obyv.
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Beladice	-61	-19,1	346	134,1	267	44,2	552	173,0	9,1
Čaradice	146	28,1	-3	-0,5	74	11,2	217	41,8	3,4
Červený Hrádok	128	34,4	111	22,2	25	4,1	264	70,9	5,2
Čierne Kľačany	254	67,5	227	36,0	167	19,5	648	171,8	9,2
Hostie	345	56,1	103	10,7	225	21,2	663	107,6	6,9
Hostovce	222	62,7	9	1,6	164	28,0	395	111,5	7,1
Choča	104	30,6	170	38,4	38	6,2	312	92,0	6,7
Chrástany	137	25,5	192	28,5	198	22,9	527	98,1	6,5
Jedľové Kostolany	447	41,1	-184	-12,0	230	17,0	493	45,3	3,6
Jelenec	114	10,4	332	27,5	369	23,9	815	74,1	5,4
Koliňany	168	22,2	200	21,7	363	32,3	731	96,8	6,5
Kostolany pod Tr.	182	42,3	17	2,8	94	14,9	297	69,0	5,0
Ladice	180	26,2	130	15,0	112	11,3	422	61,6	4,7
Lovce	158	52,6	49	10,7	209	41,8	416	138,9	8,1
Machulince	184	44,9	87	14,7	251	36,9	522	127,6	7,7
Malé Vozokany	86	40,5	73	24,5	78	21,0	237	111,7	7,1
Mankovce	73	27,6	19	5,6	117	32,9	209	79,1	5,6
Martin n/Žit.	93	39,4	67	20,4	135	34,1	295	125,0	7,7
Nemčiňany	316	46,7	-35	-3,5	172	19,9	453	67,0	5,0
Neverice	274	87,2	88	15,0	98	14,5	460	146,5	8,4
Obyce	199	23,9	259	25,1	418	32,4	876	105,2	6,8
Skýcov	287	44,0	145	15,5	266	24,6	698	107,2	7,0
Sľažany	90	11,8	352	41,4	633	52,7	1075	141,4	8,2
Slepčany	198	31,2	94	11,3	165	17,8	457	72,1	5,3
Tesárske Mlyňany	467	41,3	242	15,2	158	8,6	867	76,7	5,5
Topoľčianky	448	33,5	274	15,4	760	35,1	1588	118,2	7,2
Veľčice	137	16,3	-67	-6,9	186	20,5	256	30,5	2,6
Veľké Vozokany	87	19,7	2	0,4	42	7,9	131	29,6	2,5
Vieska n/Žit.	98	32,9	75	19,0	94	20,0	267	89,8	6,2
Volkovce	166	27,9	147	19,3	411	45,3	724	121,8	7,5
Zlaté Moravce	1663	53,0	1073	22,4	3357	57,2	6093	194,2	9,8
Zlatno	25	7,3	58	16,0	4	0,9	87	25,7	2,2
Žikava	244	60,2	36	5,5	102	14,9	382	94,3	6,4
Žirany	84	9,0	114	11,3	282	25,1	480	51,8	4,1
Žitavany	447	39,3	297	18,3	395	21,0	1139	100,3	6,6

jú slovenský priemer. Pri pohľade na kartogram sa nám črtá jedna väčšia súvislá oblasť s hodnotami priemerného ročného skutočného prírastku nad celoslovenským priemerom (6,1—10,0 ‰). Zaberá centrálnu časť, ďalej sever a sčasti zabieha ešte aj na juhozápad a východ. Zväčša sú to obce s priaznivými prírodnými podmienkami pre poľnohospodárstvo a majú celkove aj výhodné dopravné pomery. Obce, ktoré sú zhruba okolo slovenského priemeru, resp. ešte hodne nižšie, sa nachádzajú viac alebo menej na okraji spomenutej oblasti nášho územia a súvislejšie územie tvoria jedine na západe. Katastre viacerých týchto obcí majú väčšie lesné plochy a ležia zväčša v horských a podhorských častiach horného Požitavia.

Ako som už aj na začiatku analýzy uviedol, tento priemerný ročný skutočný prírastok obyvateľstva v našej študovanej oblasti bol v priebehu sledovaného obdobia ovplyvnený vnútorným a vonkajším sťahovaním a prirodzeným prírastkom, ktoré bezprostredne záviseli od ekonomických pomerov v sledovanom období. Spofahlivé štatistické údaje o pohybe obyvateľstva v našej oblasti, zapríčinenom spomenutými činiteľmi, najmä zo starších čias sledovaného obdobia, nie sú k dispozícii a možno o nich usudzovať iba zo zachovanej literatúry.

Analýzu vzrastu obyvateľstva podľa obcí horného Požitavia podáva tabuľka 3, v ktorej sú vypočítané absolútne a percentuálne (relatívne) hodnoty pre jednotlivé charakteristické obdobia a za celé sledované obdobie.

LITERATÚRA

1. BAŠOVSKÝ, O.: Pohyb obyvateľstva a regionálna štruktúra ČSSR. Acta UC, *Economico-geographica*, 12, Bratislava 1973. — 2. BOHÁČ, A.: Obyvateľstvo v Československej republike. Čs. vlastivěda, II. řadu, *Národopis*, Praha 1936. — 3. BOKES, F.: Obyvateľstvo Slovenska na konci 18. storočia. Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti, 34—35, Martin 1940—1941. — 4. BOKES, F.: Prirodzená menlivosť obyvateľstva Slovenska v poslednom štvrtstoročí. Sborník Slovenského národného múzea, 36—37, Martin 1943. — 5. DZIEWOŃSKI, K., KOSIŃSKI, L.: Rozvoj i rozmieszczenie ludności Polski w XX wieku. Warszawa 1967. — 6. FIALKA, L.: Vývoj obyvateľstva v okrese Bruntál. Demografia, 11, Praha 1969. — 7. HANZLÍK, J.: Slovenské vysťahovalectvo na prahu imperializmu. Geogr. Čas., 13, Bratislava 1961. — 8. HANZLÍK, J.: Príspevok ku geografii obyvateľstva rajónu VSŽ. Acta UC, *Geographica*, 4, Bratislava 1964. — 9. HANZLÍK, J.: Vývoj obyvateľstva na Slovensku v období 1869—1961. Geogr. Čas., 19, 1967. — 10. HANZLÍK, J.: Vývoj obyvateľstva na Slovensku v r. 1869—1961. Slovensko, Ľud, I. časť, Bratislava 1974.
11. HANZLÍK, J., HORVÁTH, P.: Demografické problémy Žitného ostrova. Geogr. Čas., 8, 1956. — 12. HÄUFLER, V.: Príspevok ke geografii obyvateľstva Slovenska. Geogr. Čas., 18, 1966. — 13. HORVÁTH, P.: Obyvateľstvo Slovenska a jeho menlivosť v posledných sto rokoch. Naša veda, 3, Bratislava 1956. — 14. KORČÁK, J.: Úvod do všeobecnej geografie obyvateľstva. Praha 1969. — 15. KORČÁK, J.: Demografický terénní výzkum. Přírodní vědy ve škole, 12, Praha 1971. — 16. PAVLÍK, Z.: Nástin populačního vývoje světa. NČAV, Praha 1964. — 17. SVETOŇ, J.: Vývoj obyvateľstva za kapitalizmu a v ľudovej demokracii. Ekonomický časopis, 1, Bratislava 1953. — 18. SVETOŇ, J.: Obyvateľstvo Slovenska v období krízy feudalizmu a počiatkov kapitalizmu. Ekon. Čas., 3, 1955. — 19. SVETOŇ, J.: Slovenské vysťahovalectvo v období uhorského kapitalizmu. Ekon. Čas., 4, 1956. — 20. SVETOŇ, J.: Migračné pohyby obyvateľstva Slovenska v predmníchovskej republike. Ekon. Čas., 4, Bratislava 1956.

21. SVETOŇ, J.: Obyvateľstvo Slovenska za kapitalizmu. SVPL, Bratislava, 1958. — 22. SVETOŇ, J.: Vývoj obyvateľstva na Slovensku. Výber z diela. Epoque, Bratislava 1970. — 23. VOTLUČKA, V.: Vliv migrace na vývoj obyvateľstva. Demografie, 12, Praha 1970. — 24. Magyarország vármegyéi és városai, Bars Vármegye. Budapest 1903 — 25. Magyarország vármegyéi és városai, Nyitra Vármegye. Budapest 1900.

Gejza O l a s

THE POPULATION DEVELOPMENT OF THE UPPER ŽITAVA RIVER COURSE
IN THE YEARS OF 1869—1970

In his paper the author made a geographical analysis of the upper Žitava river population development and this for the period of 1869—1970. The studied area forms part of the Nitra district and it is why the data in several places are compared with those of the whole district, or with the averages of the Nitra town. The population development of the upper Žitava river, for political, geographical and economical reasons, is divided into three stages, which correspond generally to political and geographical changes in the studied area (1869—1921; 1921—1950; 1950—1970). The analysis of individual stages is followed by that of the average yearly actual increase of the village inhabitants for the whole followed period. The work is completed by statistical tables and graphic material.

Fig. 1. Part of the upper Žitava river in the population development of the Nitra district.

Fig. 2. The increase of inhabitants of the villages and of parts of the villages of the upper Žitava for the period of 1869—1970.

Fig. 3. The population development according to villages in the upper Žitava for the period of 1869—1970.

Tab. 1. The increase of population of the upper Žitava, the Nitra district and the Nitra town for the period of 1869—1970 between the individual censuses of inhabitants.

Tab. 2. The number of inhabitants of the upper Žitava villages in the years of 1869—1970.

Tab. 3. Increase of the inhabitants of the upper Žitava villages.

Translated by: E. Bleho

РАЗВИТИЕ НАСЕЛЕНИЯ ВЕРХНЕГО ПОЖИТАВЬЯ В ПЕРИОД ОТ 1869
ДО 1970 ГГ.

Автор в статье представил географический анализ развития населения верхнего Пожитавья в период от 1869 до 1970 гг. Эта территория является составной частью района Нитра и по этому несколько раз сравниваются данные также со средними величинами целого района или города Нитра. Развитие населения верхнего Пожитавья по политическо-географическим и экономическим данным расчленяем на 3 этапы, которые в общем соответствуют политическо-географическим изменениям исследовательской территории (1869—1921, 1921—1950, 1950—1970 гг.) По анализу отдельных этапов был сделан анализ среднегодового прироста по населению сел. Статья дополнена статистическими таблицами и графическим материалом.

Рис. 1 — Доля верхнего Пожитавья на развитии населения района Нитра.

Рис. 2 — Прирост количества населения сел и частей сел верхнего Пожитавья (1869—1970 гг.).

Рис. 3 — Развитие населения по селам в верхнем Пожитавье (1969—1970 гг.).

Таб. 1 — Рост населения верхнего Пожитавья, района Нитра и города Нитра (1969—1970 гг.).

Таб. 2 — Количество населения сел верхнего Пожитавья (1969—1970 гг.).

Таб. 3 — Рост населения сел верхнего Пожитавья.

Перевод: А. Томашкова